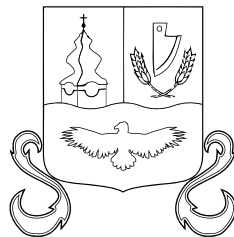

Erk

Település
Arculati
Kézikönyv
2017

IMPRESSZUM

Erk Község
Település Arculati Kézikönyve
Egerben az Arkt Építész Stúdió
gondozásában jelent meg.

Erk Község Önkormányzata

Honlap: www.erk.hu
Email cím: hivatal@erk.hu
Postai cím: 3295 Erk, Fő tér 1.
Telefon: 36/471-021
Polgármester: Pető László

Főépítész: Fábian Gábor
fabian.arkt@gmail.com

Kivitelezés:

Arkt Építész Stúdió
3300 Eger, Gárdonyi kert 5.
www.arkt.hu

Szerkesztette:
Szabóné Jánossy Kinga
Szöveg: Juhász Péter
Fényképek forrása:
saját és az internetről
Grafikai tervezés:
Szabóné Jánossy Kinga
Munkatársak:
Gergelyi Erna
Fábian Gábor

Erk, 2017.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	
Polgármesteri köszöntő	6
Erk bemutatása	
Földrajzi áttekintés	10
Történelmi áttekintés	16
Büszkeségeink	
Nagy Zoltán	22
Örökségeink	
A településen fellelhető műemlékek, szobrok	26
Népi építkezés	
A településre jellemző régmúlt építkezés	36
Eltérő karakterű településrészek	
Faluközpont	42
Történelmi településrész	44
Átalakuló, új település rész	45
Ipari terület	48
Helyi értékek	52
Beépítésre nem szánt terület	56
Építészeti útmutató, ajánlások	60
Jó példák	
Épületek	80
Kiegészítő elemek	86

BEVEZETÉS

„Az építészet a költészet körébe tartozik, célja, hogy segítsen az embernek lakni. Az építészet azonban összetett művészet. Nem elég, ha célszerű épületeket, városokat emelünk. Építészet akkor születik, mikor „egy teljes környezet láthatóvá válik”, hogy Susanne Langer meghatározását idézzük. Általánosságban ez a genius loci konkretizálását jelenti. Mint láttuk, ezt az épületek valósítják meg, melyek összegyűjtik a hely jellegeit és közel hozzák őket az emberhez. Az építészet legfontosabb tette tehát a hely „üzenetének” megértése. Ily módon óvjuk a Földet, és magunk is egy átfogó teljesség részévé válunk.”

Christian Norberg-Schulz: Genius loci

POLGÁRMESTERI KÖSZÖNTŐ

Tisztelt Látogató!

Köszöntöm Erk Község Önkormányzata nevében. Erk község Heves megye déli részén, az Alföld északi peremén, a Tarna folyó mentén helyezkedik el.

A község lakosainak száma, az utóbbi években közel ezer fő körül állandósult. A közlekedés jónak mondható, a Jászság közelségének köszönhetően a munkavállalóknak van lehetőségük elhelyezkedni.

A település építészetében a hagyományos népi-építészeti megoldások, a falusias jelleg a meghatározó. A településen a XX. században kialakult településképet jellemzően mezőgazdaságból élő emberek alakították, a település szerkezete, arculata ezt tükrözi.

Erk polgármestere

Az utóbbi időben és napjainkban is jelentős, a településképet nagyban meghatározó fejlesztések történnék. Templomunk kívül-belül megújult az előtte található kőkeresztrel. Helytörténeti kiállítást rendeztünk be. Bővítettük az óvodát, új négy tantermes iskola és tornaterem is épült a településen. Megújult a temető bejárata és a ravatalozó is. Erk arculatának javítása, szépítése folyamatosan zajlik, a zöldterületeket növeljük, parkosítás zajlik, a településképet szempontjából jelentős épületek felújítása, karbantartása folyamatos. Ezen kézikönyv megalkotása is a település arculatának javítását szolgálja. Amennyiben felénk visz, útja mindig szívesen látjuk szeretett kis falunkban. Üdvözlettel:

Pető László
polgármester

TELEPÜLÉS BEMUTATÁSA

FÖLDRAJZI ÁTTEKINTÉS

Erk a 21,68 km² területű község Heves megye déli csücskében, a Nagyalföld északi részén, sík területen a Tarna folyó és a Kis-Tarna patak között fekszik, Hevestől 22, Gyöngyöstől 30km-re. Észak felől Zaránk, nyugat felől Visznek, dél felől Tarnaórs, kelet felől Jászszentandrás és Tarnaméra községek határolják. A legközelebbi vasútállomás 20km-re Vámosgyörkön található, az M3 autópályára legközelebb Nagyfügednél hajthatunk fel 16km-ra a településtől.

A vidék 90 - 95 méter közötti tengerszint fölötti magasságú, lényegében a Tarna és a Mátrától délre tartó patakok hordalékkúpjainak egykori síksága. Területét a Tarna és a Kis-Tarna patakok metszik darabokra. A községek körülvevő területek egykor alacsony ártéri mocsaras síkságokból kialakított mezőgazdasági területek vagy legelők. Keletről a Hevesi Füves Puszták Tájvédelmi Körzet egy része, a többi égtáj felől Natura 2000-es mezőgazdasági területek határolják. Néhány fasor és kis területű erdő kivételével nagyobb erdő nem található a területén. A területen jellemzően folyóvízi üledékes talajok találhatóak.

Erk elhelyezkedése

ÉGHAJLAT

Éghajlata meleg és száraz. Az évi csapadékmennyiség 550-600 mm, az átlaghőmérséklet 10°C, a napsütéses órák száma 1960-2000 között mozog, az uralkodó szélirány pedig javarészt nyugati és keleti.

NÖVÉNYZET & ÁLLATVILÁG

A Tarna menti települések állatvilágát a folyóban élő számtalan halfaj, és a rájuk vadászó madárfajok teszik ki. Emellett a lassú folyású folyó sok kisebb termetű környéki erdőkből származó vadat is a környékre csábít. Őzek és vadmalacok és szép számban megtalálhatóak erre felé.

Növényvilágára főleg az alföldre jellemző lágyszárú fajok a jellemzőek. Az erdőfoltokat főleg, nyárfa, nyírfa, akácfa és tölgyfa uralja

Fehér akác fa

Fehér akác virágja

Nyárfa

Nyárfa levele

Őz

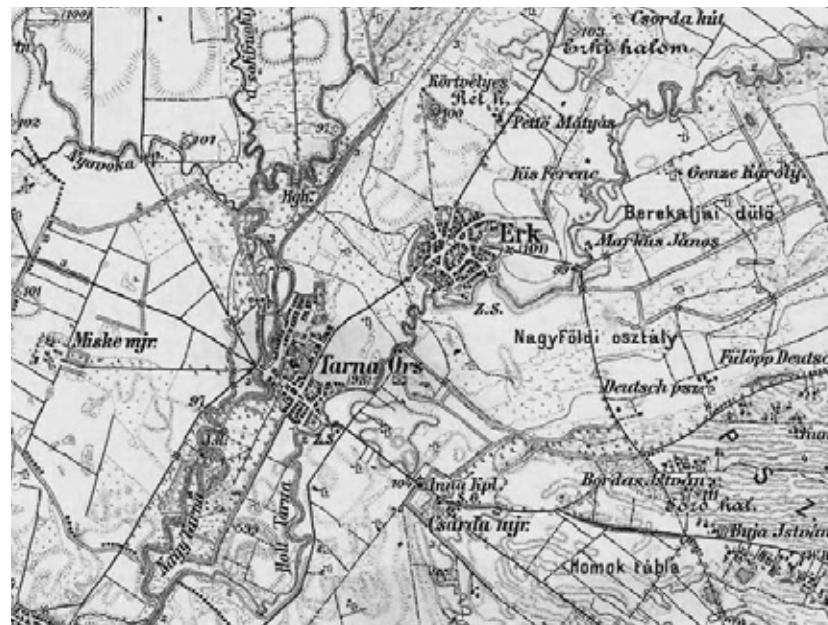
Vadmalac

TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉS

Első írásos említése 1331-ben történik Erk alakban, majd 1391-ben Ewrk néven jegyzik. A települést több helyen Tarnaerk-ként írják.

Erk a kőkor óta lakott település. Neves régészeti lelőhely a község határában a Pap-halom és az Erki-halom, mindkét helyen népvándorlás korabeli telep és temetkezési maradványok nyomait találták meg. Belterületének közműépítéskor több helyen találtak XV. századi maradványokat.

A falu első birtokosa 1435-ben Berzeviczki Pohárnok István volt. Halála után 1460-ban a Rozgonyi család kapta meg a birtokot. A török hódoltság alatt elnéptelenedik a település. 1645-ben a Baratnaky család a birtokos a településen. 1710-ben kismemesek népesítik be újra a falut. A XVIII. században az Orczy család a tulajdonos, viszont a XIX. században újra visszakerül egy Baratnaky leszármazott –bizonyos Majthényi Lucia – nevére a település. Vele párhuzamosan nevezetesebb birtokosok voltak még a Tassyak és a Pécsyek. A XX. századra a település egyharmada a Jászok kezére kerül, de a legnagyobb birtoka Goszthony Istvának volt. A század elején több szövetkezet alakul, majd 1945. tavaszán megkezdődött a pártok megalapítása. 1960 és 70 között 406-al csökkent a lakosság lélekszáma, és a gazdaság is csak közepes eredményű volt. 1990-re kialakult a többpártrendszer, az önkormányzat képviselőtestülete pedig októberre megalakult. A 90-es évek közepére sok közműberuházás történt. 2016-ra új tornaterem és általános iskola épül a faluközpontban, és szépen fejlődik a település.

Erk térképe - III. Katonai Felmérés /1869-1887/ (fent), Helytörténeti Kiállítóhely /volt parókia/ (lent)

BÜSZKESÉGEINK

NAGY LÁSZLÓ

Nagy László Erk szülöttje és büszkesége. A '60-80-as években rengeteget tett a helyi közösségért. Éveken át a helyi általános iskola igazgatója volt. Az épületet később a helyiek hálájuk kifejezéseként róla nevezték el. Azóta Nagy László Általános Iskola néven üzemel az intézmény.

Nagy Lászlóról elnevezett általános iskola

ÖRÖKSÉGEINK

RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM

A Szent István Király templom helyén egy középkori templom állt, melyet többször is újjáépítettek. Az új templom 1760-ban Báró Orczy Lőrinc adományából épült, mely évtizedekkel később többször is bővül. 1840-ből maradt fent először tervrajz az utcásorba épített, magaslaton álló, kerttel körülvevett, egyhajós, egy homlokzati tornyos későbarokk épületről, mely a Fő téren található.

Szt Vendel szobor (fent), Sírhelyek a templom oldalában (lent) Templom bejárat emlékművel (jobbra)

SZENT ISTVÁN SZOBOR

Erk védőszentjének Szent Istvánt választották. A templomnak is ő a védőszentje. Szent István (969 (?) – 1038. augusztus 15.) az utolsó magyar nagyfejedelem és az első magyar király. A keresztény magyar állam megteremtője, az egyik első magyar katolikus szent, a magyar és az európai történelem kiemelkedő alakja.

I. VILÁGHÁBORÚS EMLÉKMŰ

A templom előtt található emlékművet az első világháborúban hősi halált halt erki polgárok tiszteletére emelték. A kimagasló fehér oszlopon a felsorolt nevek felett a régi magyar címer található a két angyallal, illetve egy sólyom madár.

NEPOMUKI SZT JÁNOS SZOBOR

A temetőben lévő festett tufa talapzaton álló, betonból készített köemlék 1819-ből való. Egyszerű pilléralapzaton álló magas, nyújtott alak későbarokk stílusban ábrázolja Nepomuki szent Jánost.

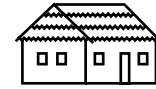

TEMETŐI FESZÜLET

Dácittufából készített, kb. 1x1 m széles, négyzetes lépcsős beton alapzaton és kb. 1 m magas párkányos talapzaton álló festett, barokk stílusú kereszt a Megfeszített Jézust ábrázolja a kereszt tövében édesanyjával, Szűz Máriával.

1 - Római katolikus templom | 2 - Nepomuki Szent János szobor | 3 - Feszület | 4 - Park a faluközponban | 5 - Szélerőmű

NÉPI ÉPÍTKEZÉS

LAKÓHÁZ

A község hagyományosan épített lakóházai a XX. század első éveiben a megindult iparosodásnak köszönhetően megsemmisültek, átépültek, vagy modernizálódtak. Az akkori uralkodó lakóháztípus a szarufás, s, nyereg majd kontyvetős, három részből álló, szabadkéményes, boglyakemencés ház volt. Hagyományos búboskemencéket még az 50-es években is építettek.

GAZDASÁGI

Gazdasági épületek közül a legjelentősebb az istálló, de jellemző gazdasági épület még a peszre, ahol takarmányt tároltak, illetve a fészker szekeret és szerszámokat tároltak.

A falazat hagyományos anyaga a vályog, melynek olykor még csak kő alapja sem volt. Az első világháború óta a tetőfedő anyag javarészt a cserép, ritkán pedig nád.

Régi házak

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL
MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

Faluközpont látképe (jobbra)

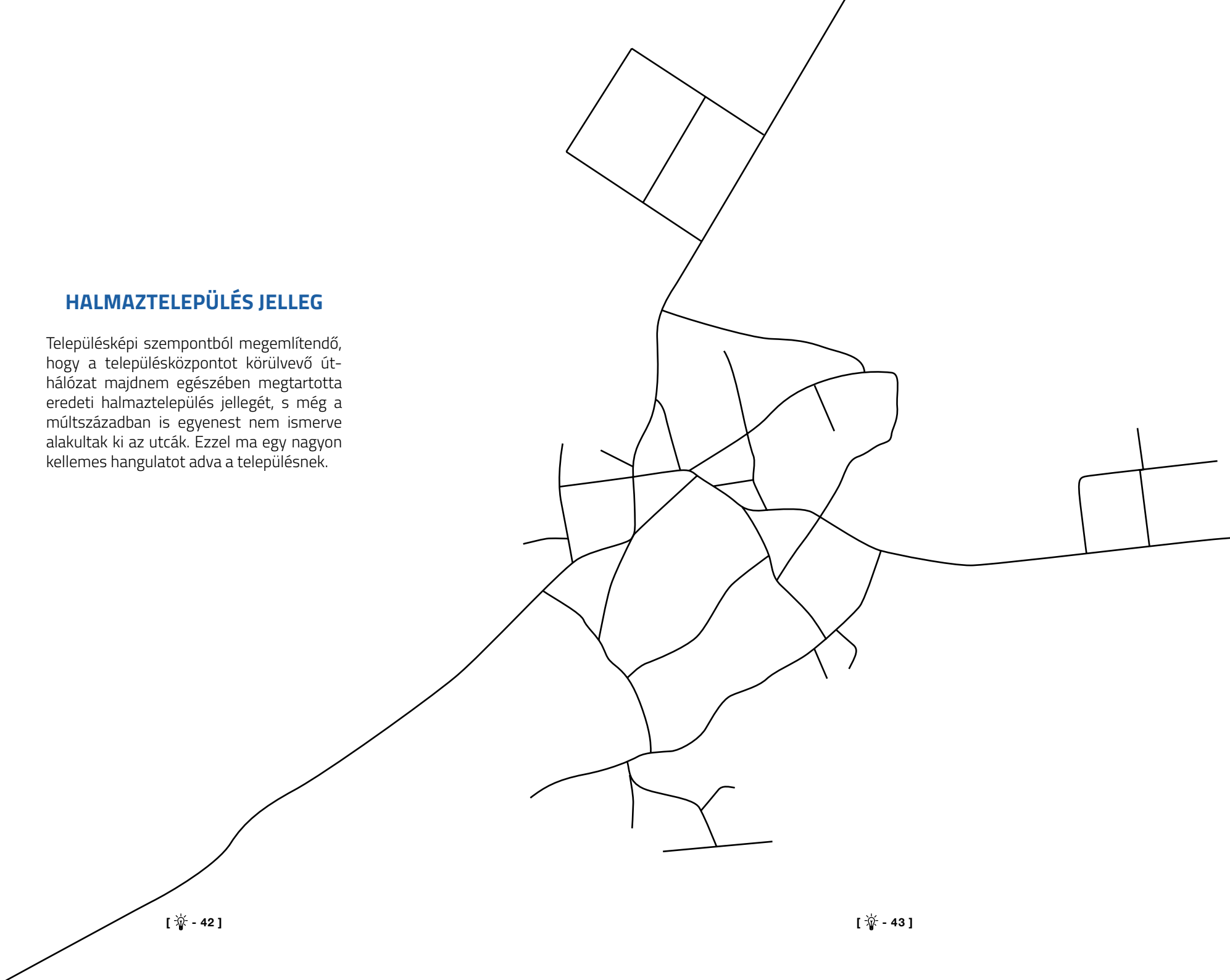
TEPLOMDOMB

Erken a középületek szépen centrálisan a faluközpontba a templomdéli és nyugati oldalára csoportosulnak, helyet hagyva a templom mögötti parkosított területnek. Központi szerepben a templomdombon álló templom épülete. Figyelemre méltóan jól gondozott és parkosított a terület annak ellenére, hogy a falut átszelő főút is itt halad át.

HALMAZTELEPÜLÉS JELLEG

Településképi szempontból megemlítendő, hogy a településközpontot körülvevő úthálózat majdnem egészében megtartotta eredeti halmaztelepülés jellegét, s még a múlt században is egyenest nem ismerve alakultak ki az utcák. Ezzel ma egy nagyon kellemes hangulatot adva a településnek.

Falu központ

Történelmi település rész

Átalakuló, új település rész

Ipari terület

FALUKÖZPONT

A történelmi település központjában álló templom körül kialakult faluközpontban csoportosul minden főbb funkció. Itt található az általános iskola, a tornaterem, az óvoda, a polgármesteri hivatal, a posta a bolt és a helytörténeti kiállítóhely. Ezek központjában pedig a templom és az azt körülölelő szépen parkosított nagy zöldfelület.

TÖRTÉNELMI TELEPÜLÉRÉSZ

Az utcaszerkezet alakulásán jól látható az egykor mocsaras területek és patakok általi lehatárolás. Lakóházainak nagyrésze mára már modernizálódott, de több esetben is találunk szép példát a hagyományos építkezésre.

TELEPÜLÉS ALAKULÁSA

A központi templomdombon álló templom köré, kivéve az északnyugati irányban, egy-ségesen terjeszkedő település egy kicsiny, de szép halmaztelepülés karaktert mutat. Az északnyugatra nem terjeszkedés oka az ottani természeti viszonyok. A terület a Tarna szabályozása előtt igen mocsaras és gyakran elöntött része volt a településnek. A későbbiekben kialakult úthálózat vonalvezetése sem egyenes, valószínűleg a Kis-Tarna patak gyorsan változó vízrajzi mozgása generálta a faluközpontról kifelé induló „sugárutakat” összekötő utak egyenetlenségét. A történelmi földúthálózat ma is jól felismerhető a település határában.

Erk térképe - Az Első Katonai Felmérés (1763-1787)

Erk térképe - A Második Katonai Felmérés (1806-1869)

Erk térképe - a napjainkból

Újépítésű ravatalozó

ÁTALAKULÓ ÚJ TELEPÜLÉSRESZ

A falut átszelő főút oldalára hosszanti irányban települő településrész, mely erős szabályozottságot mutat. Figyelemre méltó a vízvezetés és az átereszek azonos-sága, mely egységes képet ad az utcának.

Újonnan épült tornaterem

A település faluközpontja az elmúlt évtizedben erősen átalakult. Több régi épületet bontottak el vagy újjítottak fel, és több új épület is épült. Ez magával vonta a közterületek minőségi javulását, mely a falu többi területével ellentétben itt erősen látszik.

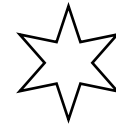
Karakteresen szabályozott főút

Megemlíthető még a falu főútjának északi, Zaránkra vezető részét. A település ezen részén mind az úthálózatban, mind az épületek telepítésén látszik egy karakteres szabályozottság. Jóval újabb, átalakultabb képet mutat a falu más részeitől. Szembetűnő az egységes árok és átvezetési rendszer.

IPARI TERÜLET

Az itteni ipari területen túlnyomó részt modern épületekből állnak, de jól telepítettek, és kellően lehatároltak. Környezetükbe jól beleillenek. Modern világunk jó irányú fejlődésének példája a filigrán szélturbina a falu határában.

HELYI ÉRTÉKEK

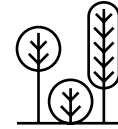
PARK A FALUKÖZPONTBAN

A már többször is megemlített faluközpont értékét erősíti a templom körül kialakult park, és esetleg rendezvénytér. Előnyös, hogy a faluközpontban minden közintézményhez közel található, ezzel egy kellemes hangulatú teresedést megalkotva, mely bármikor nyitva áll a pihenni vágyók számára.

SZÉLERŐMŰ

Az Erki szél erőmű 2005. június 9-én kezdte meg az energiatermelést Erk település határában. Teljesítménye 800 kilowatt, magassága 74,5 méter, a 48 méter rotórátmérőjű berendezés mintegy 1810 m²-es felületen képes befogni a szél energiáját. Az éves szinten hozzávetőleg 1,6 millió kilowattóra megtermelt energiamennyiség 750 - 800 család évi energiaszükségletét fedezi.

BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT
TERÜLETEK

Természetvédelmi térkép

A község külterülete néhány erdőfolt-fasor és csatorna kivételével teljes egészében megművelt vagy legeltetett terület néhány szétszórt gazdasági épületcsoporttal. Több helyen még mai napig látszik az egykori szabályozatlan intenzív vízrajzi mozgás, melyek hagyatéka a kisebb-nagyobb foltokban kanyargó intenzív növényzettől burjánzó árkok, mélyedések.

A település teljes külterülete Natura 2000-es terület, és a keleti részének egy része a Hevesi füves Puszta Tájvédelmi Körzethez tartozik.

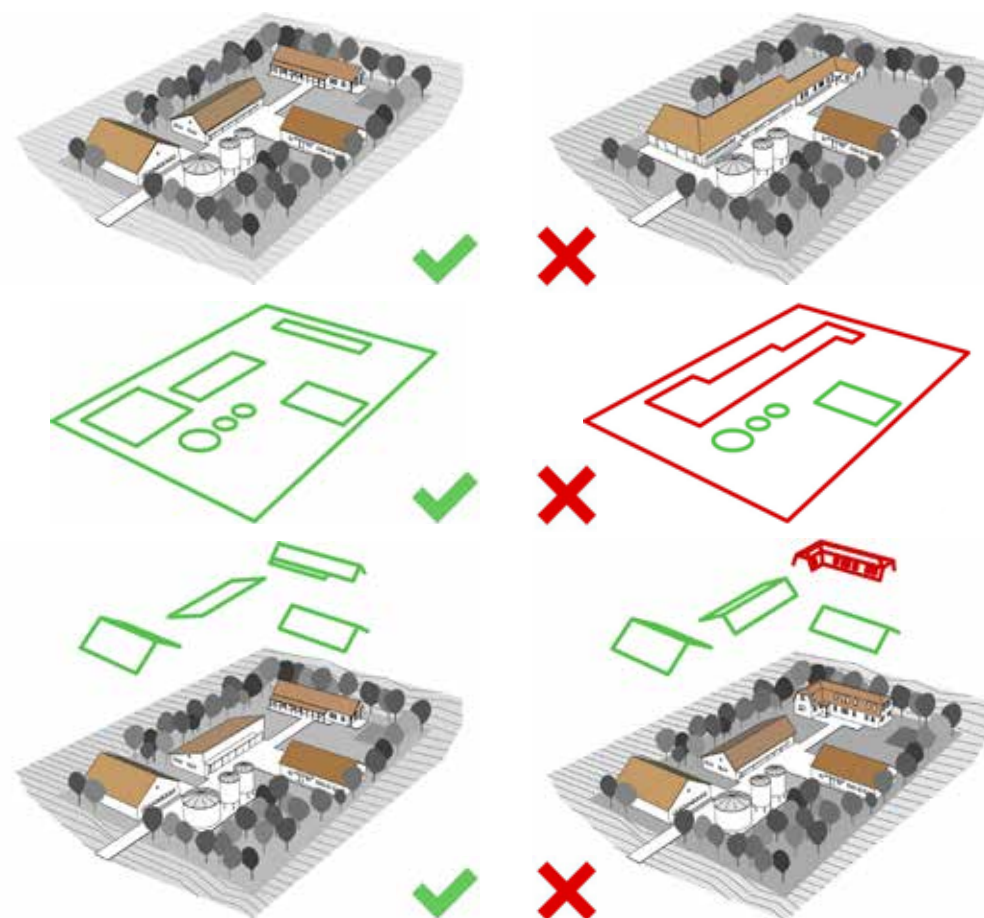
TÁJKÉPHEZ ILLESZKEDÉS

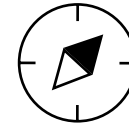
A már taglalt természeti értékeken túl, fontos a területen a tájképhez és a környékhez való igazodás, ennek érdekében az építmények megjelenésével kapcsolatban ajánlások fogalmazódtak meg:

Erk külterületén, szabadon álló, vagy tanya-szerűen csoportosított földszintes épületegységek elhelyezése ajánlott. Homlokzati megjelenésében a letisztult formavilág és a természetes anyaghasználat köszönjön vissza. Színezésében a fehér és a halvány színek jelenjenek meg. A tetőszerkezet – amennyiben a funkciót kiszolgálja – nyeregteretűvel kerüljön kialakításra.

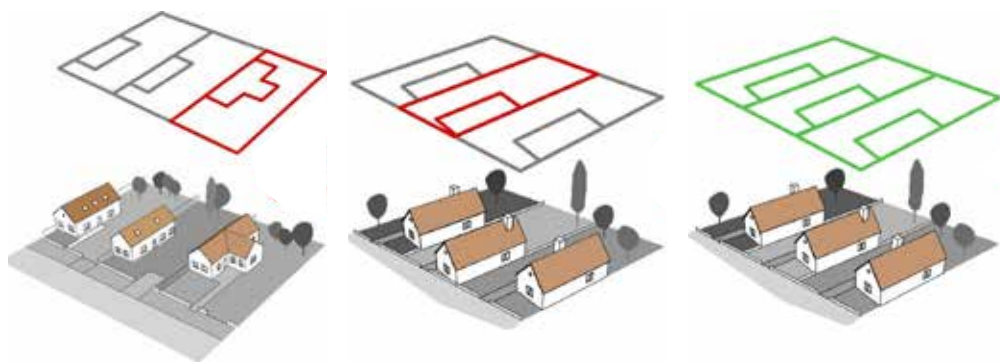
Ezek indokoltsága, a környék hagyományos építményeinek megőrzése, vagy modern megfogalmazása, a tájképet nem romboló építészeti értékek teremtése és megőrzése, ezzel a terület egységességének megteremtése, és az épített környezet harmóniája. Ezen elvek betartásával egy természetközeli, a tájból csak finoman kiemelkedő, a szemlélőnek kellemes látványú, nem idegen építészetet teremtünk.

Kerüljük a mai ipari jellegű, tömegtermelés eredményeként létrejövő, rikító színű, fémborítású, erősen tájjidegen és tájképromboló hatású épületek kialakítását.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ
AJÁNLÁSOK

TELEPÍTÉS

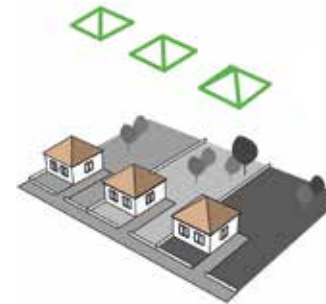
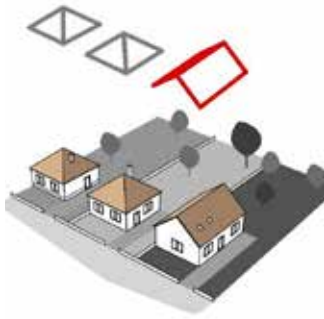
A már említett eltérő karaktert mutató utcák telepítése javarészt azonos. A házak előkerttel rendelkeznek, oldalhatáron állóak, az utcára merőleges irányban hosszan elnyúló telkeken. Érdeemes a már meglévő szomszédos telkeken lévő házak beépítési paramétereit alapul venni. Mellőzzük az utcaképet eltorzító épülettömegek telepítését.

ANYAGHASZNÁLAT (SZÍNEK)

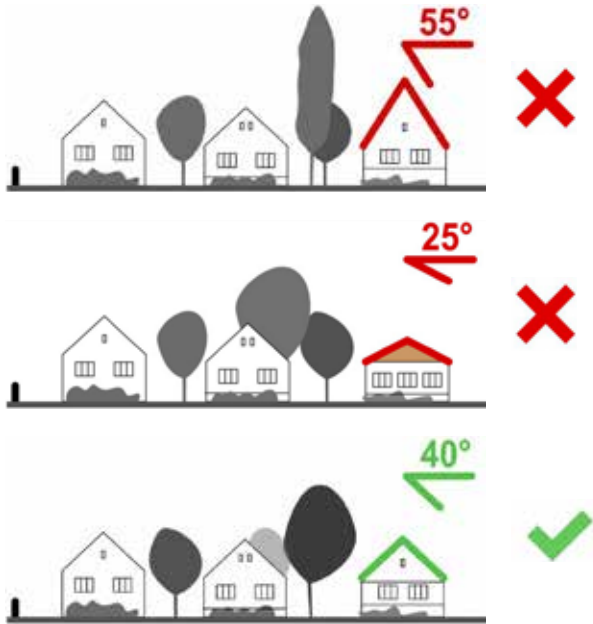
Az anyaghasználatot tekintve az építésügyi előírások miatt sok helyen nem alkalmazhatunk hagyományos építőanyagokat. Viszont az épület külső megjelenésében teremthetünk egységesítést azzal, hogy a településre régen jellemző anyagokat megpróbáljuk modern megoldásokkal ötvözve, újragondolva visszaadni az épületeknek.

Erk esetében például a lábazatok egyszerű kő vagy olykor színezetlen vakolt felületek. A homlokzatok javarészt fehérek vagy halványan színezettek, esetleg finoman plasztikusak és faborításúak. A nyílászárók és a látszó fa szerkezetek faragással díszítve találhatóak. A tornáctartó oszlopok filigrán fatartók vagy téglából rakott pillérek. A legelterjedtebb tetőfedő anyag a cserép és a pala, melyek közül az utóbbi erősen kerülendő.

TETŐHAJLÁSSZÖG, TETŐFORMA

A település hagyományos lakóépület állományának tetemes része nyeregtetővel és kontydetővel fedett. A település fiatalabb részein találkozhatunk sátoztetővel és annak bővítéseivel, az adott kor építészeti stílusának megfelelően. A tetőszerkezet felújítása vagy tervezése közben is célszerű a szomszédos épületek formavilágának figyelembevétele.

Tetőhajlásszög és tetőforma

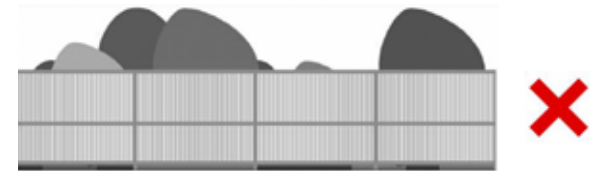
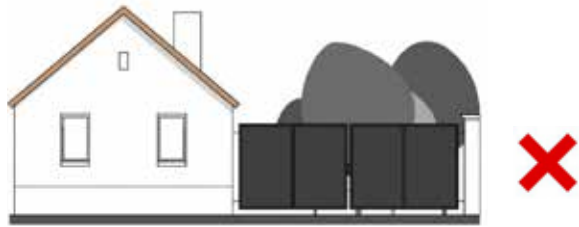
MAGASSÁGOK

A különböző korok különböző stílusai igen vegyes épületmagasságokat eredményeztek a teljes települést vizsgálva, viszont túlnyomórészt a földszintes épületek a jellemzőek pár kivételt nem számítva. Törekedjünk a már kialakult magasságok megtartására, az utcakép harmonikus megjelenésére.

Tetőmagasság

KERÍTÉSEK, KERTEK

A kerítések a legtöbb esetben egy alacsony beton lábazon vagy lábazat nélkül álló, fémből és fából készülő igen áttört szerkezetek. A fémből készütek a síkjukon belüli geometriai díszítéssel vállnak egyedivé. Az utcafronti homlokzat és a kerítés között előkert található. Az oldalkert igen sok helyen füvesített, a hátsókertek pedig megműveltek, vagy magukra hagyottak.

Kerítés kialakítások

Kerítés kialakítások

[76]

[77]

Homlokaz képzés

HOMLOKZAT KÉPZÉS

A település egészét szemlélve igen eltérő homlokzatképzésekkel találkozhatunk, annak függvényében, hogy a lakóház milyen építészeti stílusban épült.

A legjellemzőbb és legnagyobb mennyiségben megtalálható hagyományos lakóház homlokzat, az utca felé kontyolt tetővel, alatta vakolt és halványan színezett finoman plasztikázott homlokzati fallal látható. Az utcára egy vagy kettő ablakot nyitottak meg.

Nagymennyiségben találkozhatunk a már említett homlokzati téglaburkolattal is.

Utca kialakítás

TEREPALAKÍTÁS

A település és környezete viszonylag teljesen vízszintes. Egy területen végzett nagymértékű földmunka után törekedjünk a terület eredeti viszonyainak visszaállítására. Ennek indokoltsága a terület természetes viszonyainak és a lokális vízelvezetés egyszerűségének megőrzése. Kerüljük a lejtők, rézsűk, garázslehajtók kialakítását.

Ablak kialakítás

AJTÓK, ABLAKOK

Az Erki házak tetemes részén ma már szinte csak műanyag nyílászárót láthatunk néhány példa kivételével. Fa nyílászáróval rendelkező házak esetén érdemes a régi szerkezetek megőrzése vagy felújítása mely a régi mesterségek egyik lenyomataként jelenik meg a házakon, mint egyszerű díszítőelem. Esetleges nyílászárócsere esetén viszont törekednünk kellene, hogy a tokszerkezet legalább fának nézzen ki, és színében is idézze a múltat.

Ablak kialakítások

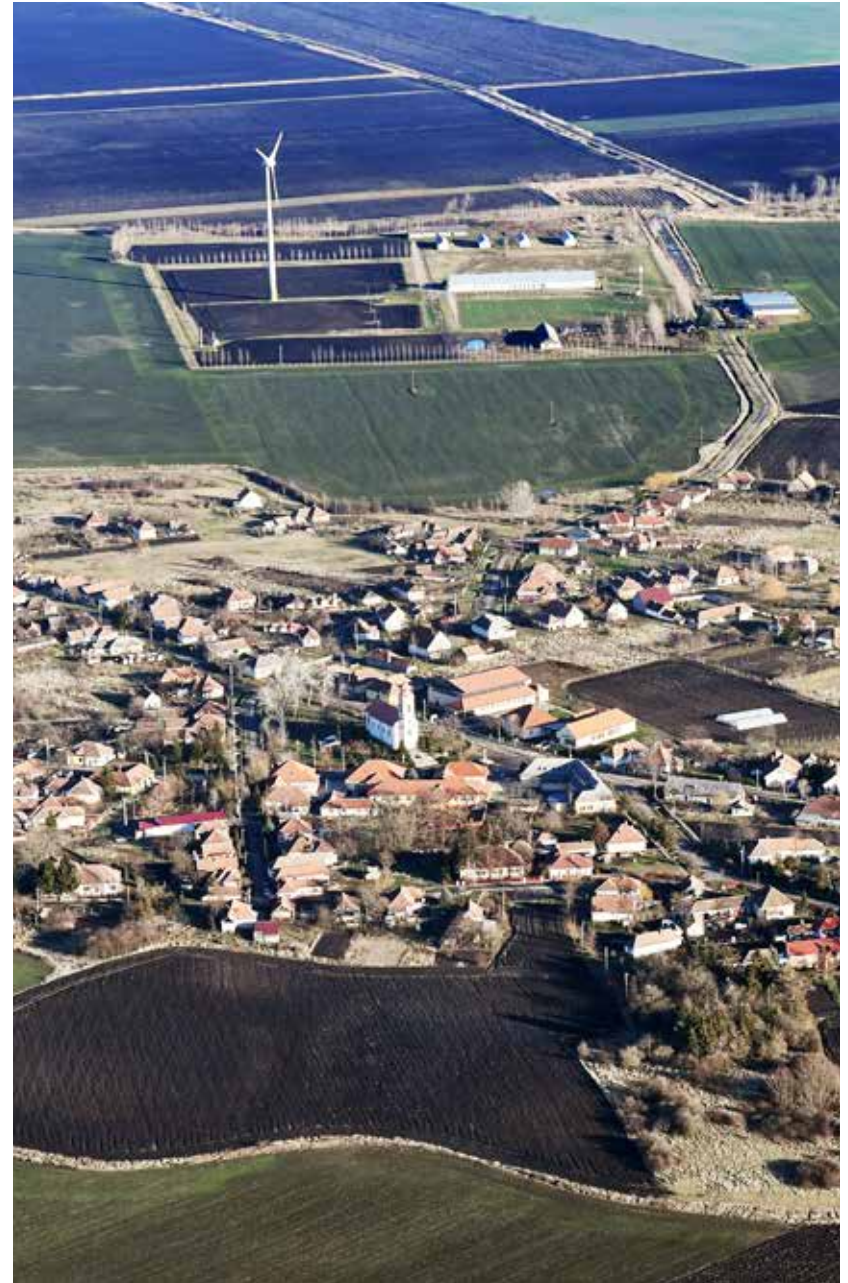

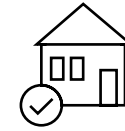

Utcakép

UTCÁK, KÖZTEREK

A faluban található utcák széles zöldfelülettel határoltak, és megfelelően parkosítottak. Több helyen az utcák találkozásánál kisebb-nagyobb teresedések alakultak ki a halmazszerkezet miatt, s ezek kellemes hangulatot kölcsönöznek, viszont nagyobb gondozást igényelnek.

JÓ PÉLDÁK

Náchazel Architekti - Orchard house

Lakó épület felújítás

Álmosdi Árpád - Szolnok, Tabán

Új építésű lakóépület a helyi arányrendszerek és hagyományok figyelembevételével

Lukas Mayr - Atelier Kitchen Haidacher

PYO Arquitectos - Casa Tmolo

Melléképület felújítás átalakítás

Új építésű lakóépület helyi építőanyagokból

Thomas Kröger - Landhaus

Gereben Péter, Marián Balázs - Almagyar Érseki borterasz

Meglévő gazdasági épületek átalakítás, felújítása

Igényes, egyszerű falusi turisztikai hely

Kateszter Lu Kase Mate Atello Kitehri Hra Casa No Tempo

Új mezőgazdasági, vagy ipari épület építése
Művelészetefelújítás átalakítás

PPORZunatos-Case, Matslo

Település szélén vagy zöld övezetben elhelyezett
közterületi épület helyi építőanyagokból

Sportpályák és zöldfelületek kialakítása - jó példák

Zöldfelület kialakítása - jó példák

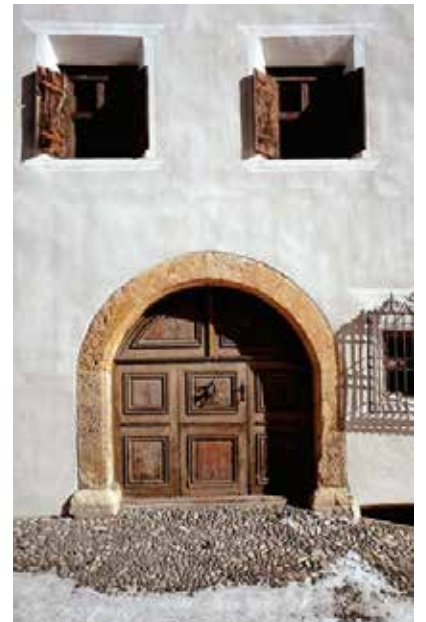

Ajtók - jó példák

Ablakok - jó példák

Kerítések - jó példák

Házzszámok - jó példák

Információs és reklám táblák - jó példák

Információs és reklám táblák - jó példák

Buszvárók - jó példák

Utcabútorok (padok) - jó példák

Szemetes kukák - jó példák

